

Mevrouw M.J.A. van der Hoeven
Ministerie van OCenW
Postbus 25000
2700 LZ ZOETERMEER

Javastraat 42
2585 AP Den Haag
Tel 070 - 363 99 22
Fax 070 - 360 89 92

E-mail: Secretariaat@awt.nl
URL: <http://www.awt.nl/>

0058/03/sh

17 april 2003

advies "Onderzoek *in* het onderwijs:
versterking van de brug tussen onderzoek en onderwijspraktijk"

Geachte mevrouw Van der Hoeven,

Kennis van het onderwijs is van groot belang voor het onderwijsveld, in het bijzonder de scholen zelf. Een belangrijke toeleverancier van deze kennis is het onderzoek. Dit onderzoek staat te boek als de onderwijskunde en wordt gevoed vanuit diverse disciplines, zoals pedagogiek, psychologie, sociologie, en economie.

In dit briefadvies, dat voorzien is van een uitgebreide toelichting met bijlagen, worden voorstellen gedaan om de relaties tussen het educatie-onderzoek en de onderwijspraktijk te versterken. Onderzoekers zullen vooral in de scholen en andere organisaties waar geleerd wordt, hun werk moeten doen. Daar valt veel te leren. Ook de scholen worden er wijzer van; zij zullen moeten leren hun vragen duidelijk te maken aan de onderzoekers. Dat doet een groot beroep op de professionaliteit van en in scholen.

Deze andere onderzoeksaanpak moet echter niet het bestaande onderzoek gaan vervangen. Hij is als aanvulling bedoeld op het fundamentele onderzoek. Wèl wordt van fundamentele onderzoekers verwacht dat zij veel meer dan tot nu toe hun onderzoeksresultaten verspreiden naar de onderwijspraktijk.

Inleiding

Aanleiding voor dit advies is een verkenning naar de te verwachten ontwikkelingen in het onderwijs en de kennisvragen die deze oproepen. Deze verkenning heeft de AWT in samenwerking met de Commissie Overleg Sectorraden (COS) laten uitvoeren. Wat staat ons te wachten en weten we daar voldoende van om straks, in 2010, antwoorden te kunnen geven op vragen van onderwijsland, overheidsbeleid, onderwijsorganisaties, ouders en leerlingen? Het antwoord kwam in het rapport van een verkenningscommissie, onder voorzitterschap van prof.dr. L.F.W. de Klerk, dat als titel heeft *Schoolagenda 2010*.¹

---

¹ AWT-achtergrondstudie nr. 26, maart 2002.

Ook de Onderwijsraad richt zich in een advies “Kennis van onderwijs: ontwikkeling en benutting”, dat tegelijk met deze AWT-brief verschijnt, op de relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk. Waar de AWT zich vooral richt op wetenschappelijk onderzoek en op mogelijke verbeteringen aan de kant van de onderzoekers, gaat de Onderwijsraad tevens in op mogelijke verbeteringen van het kennismanagement bij scholen.

1. Zwakke schakels in de kennisketen

De schakels tussen de delen van de kennisketen — onderzoek, educatieve infrastructuur, en de scholen — zijn zwak.

Het onderwijsonderzoek staat wetenschappelijk op een hoog niveau. Dat blijkt uit de visitaties. Maar de betekenis van het onderzoek voor de onderwijspraktijk is gering. De zwakke brug tussen het Nederlandse onderwijsonderzoek en het onderwijsveld is niet uniek; ook in bijvoorbeeld de VS en Frankrijk wordt dit knelpunt gesignaleerd.

Ook de instellingen in de educatieve infrastructuur (begeleidingsdiensten, lerarenopleidingen e.d.) dragen onvoldoende bij aan innovaties in het onderwijs. Uw beleid is erop gericht via vraagfinanciering hierin verandering te brengen.

Het absorptievermogen van scholen en onderwijsgevendend voor nieuwe inzichten is tot een minimum gedaald. In het beleid is er destijds voor gekozen alle kennis van het onderwijs buiten de scholen — in de educatieve infrastructuur en de onderzoeksinstellingen — te plaatsen. Hierdoor heeft de school het vermogen verloren om als professionele vraagpartij op te treden.

Zwart-wit gesteld is de conclusie dat er enerzijds een aanbod van kennis is dat niet op de onderwijspraktijk is gericht en anderzijds worden er vanuit de onderwijspraktijk geen kennisvragen geformuleerd.

2. Versterking van de brug tussen onderzoek en praktijk

De brug tussen het onderwijsonderzoek en het onderwijsveld moet worden versterkt. Hiertoe doet de AWT voorstellen, daarbij dankbaar gebruik makend van het rapport van de verkenningcommissie “Schoolagenda 2010”.

Een betere positionering van het onderwijsonderzoek heeft echter pas echt effect als ook de andere schakels in de kennisketen worden versterkt. Daarvoor zijn maatregelen nodig op het terrein van het onderwijsbeleid waar de AWT geen uitspraken over doet; wel worden enkele kanttekeningen geplaatst bij de ontwikkelingen in de educatieve infrastructuur, met name de lerarenopleidingen.

3. Aanbevelingen

3.1 Thema's

De verkenningcommissie heeft nieuwe thema's voor onderzoek genoemd die aansluiten bij de (toekomstige) kennisbehoeften van het onderwijsveld. Deze zijn inmiddels in belangrijke mate geïncorporeerd in het nieuwe programma 2004-2007 van de Programmaraad Onderwijsonderzoek (PROO) van NWO. Het is te verwachten dat ook anderen zich door “Schoolagenda 2010” zullen laten inspireren.

Eén voorstel van de verkenningcommissie is wat buiten beeld gebleven en verdient volgens de AWT ondersteuning, namelijk een "Centrum voor beleidsstudies voortgezet onderwijs" dat het Nederlandse stelsel vanuit diverse invalshoeken met de Europese omgeving vergelijkt. Voor de Bve- en HO-sector bestaan al instituten voor internationaal vergelijkend onderzoek, maar voor het voortgezet onderwijs nog niet. Het verdient aanbeveling één van de bestaande instellingen als zwaartepunt aan te wijzen.

3.2 Transfer

De kennistransfer vanuit de onderzoeksinstituten alsook de instellingen uit de educatieve infrastructuur moet versterkt worden.

Wetenschappelijk onderzoek

De taak van fundamentele onderzoekers is nieuwe inzichten te genereren en grenzen te verleggen. Bij de formulering van hun onderzoeksvragen is het wenselijk een open oor te hebben voor de problemen die in de onderwijspraktijk leven, echter zonder dat dit leidt tot een directe vraagstelling; dat geldt wél bij transdisciplinair onderzoek (zie 3.3). Dit neemt niet weg dat onderzoekers als taak hebben de resultaten van hun werk toegankelijk te maken voor een groot publiek, in het bijzonder de mensen in de onderwijspraktijk.

Er is bijvoorbeeld een grote behoefte aan overzichtswerken ("state of the art reviews"). Het SCP vervult hier een belangrijke functie. Deze zou versterkt kunnen worden.

Van onderzoeksgroepen die de toevoeging "kunde" in hun naam dragen, zoals onderwijskunde, mag verwacht worden dat zij de nieuwe *Standard Evaluation Protocol* voor visitaties aangrijpen om hun staat van dienst te laten vergelijken met onderzoeksgroepen in binnen- en buitenland met ambities op het gebied van kennistransfer. Bij de visitaties zal ook gelet moeten worden op persoonlijke contacten van de onderzoeksgroepen om kennistransfer "über die Köpfe" (dubbelbenoemingen, stages, gezamenlijke congressen e.d.) te bereiken.

Educatieve infrastructuur

Vraagfinanciering van de educatieve infrastructuur zou de kennistransfer richting de onderwijspraktijk kunnen verbeteren. De AWT plaatst hier kanttekeningen bij. De belangrijkste is dat vraagfinanciering een professionele vragende partij veronderstelt, en dat kan van de meeste scholen niet gezegd worden. De nota *De school centraal* geeft een richting aan, maar biedt nog geen concrete oplossingen. Verder tekent de AWT aan dat het ministerie moet kunnen beslissen bepaalde taken binnen de educatieve infrastructuur niet aan de markt te willen overlaten.

De lerarenopleidingen zijn de zwakste schakel in de kennisketen. Vraagfinanciering zal er niet toe leiden dat de lerarenopleidingen BO en VO ineens een sterke marktpartij worden. Belangrijk is de versterking van de banden met de onderwijspraktijk via personele uitwisseling. Docenten van de pabo's en de lerarenopleidingen VO zouden zelf via stages en detachering les moeten geven in het primair en voortgezet onderwijs. Ook zouden zij, en hun studenten, stages moeten kunnen lopen in universitaire onderzoeksgroepen en instellingen binnen de educatieve infrastructuur. De AWT is van mening dat de lerarenopleidingen, naast de beperkte middelen voor lectoren en kenniskringen, geen extra geld moeten krijgen voor het zelf doen van R&D, maar de contacten met hun omgeving (onderwijs- en onderzoeksinstituten) moeten versterken.

3.3 Transdisciplinair

Naast het academische onderzoek waarbij diverse disciplines zijn betrokken, zou er ook "transdisciplinair onderzoek" moeten worden verricht, waarbij wetenschappelijke onderzoekers uit de universiteiten en de profit-sector samen met de praktijkmensen (schooldirecties, docenten e.a.) onderzoeksvragen formuleren en het onderzoek uitvoeren. Hiervoor zou extra geld moeten worden gereserveerd. De middelen voor onderwijsonderzoek (in totaal EUR 4,9 mln.) zijn bestemd voor PROO, het onderzoek van de verenigde landelijke pedagogische centra (VSLPC) en het beleidsonderzoek voor het ministerie van OCenW. Het verdient aanbeveling na te gaan of het mogelijk is uit dit budget de middelen voor transdisciplinair onderzoek te halen.

De middelen voor dergelijk praktijkonderzoek zouden bij voorkeur ter beschikking moeten worden gesteld aan de scholen die, samen met onderzoekers, projectvoorstellen kunnen indienen. Het project Initiatiefrije Scholen zou als voorbeeld kunnen dienen.

Onderzoekers kunnen ook zelf scholen als partner zoeken. Ze kunnen vanuit de universitaire groepen en instituten komen, maar zeker ook vanuit de profitorganisaties en de instellingen van de educatieve infrastructuur. Het budget voor deze formule zou aan minstens twee voorwaarden moeten voldoen; deze vormen ook redenen om een apart fonds, los van de PROO, te vormen. Ten eerste moet de onderzoeker een partner-school (of enkele scholen) bereid vinden om intensief samen te werken. Ten tweede moet er een beoordelingsjury zijn die niet alleen bestaat uit wetenschappers, maar voor minstens de helft uit praktijkmensen. De extra middelen kunnen worden ondergebracht bij de Vereniging van Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra (VSLPC) onder de voorwaarde dat niet langer wordt overlegd met koepelorganisaties over onderzoeksprojecten, maar met individuele scholen en onderzoekers die gezamenlijke projecten willen uitvoeren. Bij de beoordeling van de projectvoorstellen moet duidelijk zijn dat het onderzoek niet al elders is/wordt uitgevoerd. De hier genoemde voorwaarden houden in dat het penvoerende instituut KPC een andere werkwijze zal moeten volgen.

Namens de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid

J.F. Sijstermans
Voorzitter

dr. V.C.M. Timmerhuis
secretaris